

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἠθικῆς *

Γεωργίου Μαντζαρίδη (†)
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ἀπέναντι στὰ ὀριακὰ φαινόμενα τῆς ὑπάρξεώς του ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται πρωτίστως συμβολικά. Καὶ ἡ μορφή τῆς συμβολικῆς αὐτῆς συμπεριφορᾶς ἐκφράζει τὴν οὐσιαστικὴ στάση του ἀπέναντι στὰ ἀντίστοιχα φαινόμενα.

Ἡ προτίμηση τῆς καύσεως ἢ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν δὲν ἐξαντλεῖται στὸ ἐπίπεδο τῆς λογικῆς ἢ τῆς γραφειοκρατίας, ἀλλὰ ἀνάγεται στὸ βάθος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου· ἀνάγεται στὴν στάση του ἀπέναντι στὸ ὀξύτερο ὀριακὸ φαινόμενο τῆς ὑπάρξεώς του, στὸν θάνατο. Καὶ τὸ νόημα ποὺ προσδίδει ὁ ἄνθρωπος στὸν θάνατο ἀποτυπώνεται στὴν μία ἢ τὴν ἄλλη προτίμησή του.

Ἄ θάνατος ἀποτελεῖ τὴν σταθερὴ ἀπειλὴ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπειλεῖται μόνο, ἀλλὰ ἔχει καὶ συνείδηση τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς. Ὁ θάνατος ἔρχεται νὰ διαλύσει τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Καὶ ὁ ἄνθρωπος δοκιμάζει τὴν ἀγωνία τῆς διαλύσεως αὐτῆς μέσα στὴν ἴδια τὴν ζωὴ του. Γι' αὐτὸ ἡ εἰκόνα ποὺ διαμορφώνει γιὰ τὸν θάνατο καὶ τὴν μεταθανάτια προοπτικὴ προσδιορίζει ἀποφασιστικὰ τὴν στάση του ἀπέναντι στοὺς νεκροὺς καὶ στὸ νεκρὸ ἑαυτό του.

* * *

Ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν, δὲν ἀποτελεῖ δογματικὸ θέμα μὲ τὴν ἐννοια κάποιου δογματικοῦ ὅρου. Ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, στὴν ὁποία πιστεύει ἡ Ἐκκλησία, δὲν θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴν ταφὴ ἢ τὴν

καύση τους. **Ἄ**λλα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ ταφή τῶν νεκρῶν δὲν εἶναι ἄσχετη μὲ τὴν δογματικὴ πίστη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ προτίμηση τῆς ταφῆς καὶ ἡ ἀπόρριψη τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν συνδέονται στενὰ μὲ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς του.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀποστρέφεται τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ τιμᾷ. **Ὁ** ἄνθρωπος εἰκονίζει τὸν Θεὸ ὄχι μόνο ὡς ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ ὡς σῶμα. **Εἰκόνα** Θεοῦ εἶναι τὸ συναμφοτέρον, ψυχὴ καὶ σῶμα.

Καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου ποὺ εἰκονίζει τὸν Θεὸ εἶναι νὰ χωρέσει μέσα του τὸν εἰκονιζόμενο, δηλαδή τὸν ἴδιο τὸν Θεό. **Ὅ**λα τὰ ἄλλα ὑποτάσσονται καὶ ἐντάσσονται στὸν σκοπὸ αὐτό. **Ἄ**ν καὶ ἡ καύση τοῦ σώματος συνέβαινε νὰ ὑπηρετεῖ τὸν σκοπὸ αὐτό, μπορούσε νὰ γίνεῖ ὄχι μόνο ἀποδεκτὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητή.

Οἱ χριστιανοὶ ποὺ καταδικάζονταν στὸν διὰ πυρᾶς θάνατο δὲν τὸν ἀπέφευγαν, ἀλλὰ τὸν ὑπέμεναν προσβλέποντας στὴν τελικὴ ἔνωση τους μὲ τὸν Χριστό.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ εὐχὴ ποὺ διατυπώνει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του: «Πῦρ καὶ σταυρός, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπή μελῶν, ἄλεσμοὶ ὄλου τοῦ σώματος... ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω».

Ὁ πόθος αὐτὸς γιὰ πλήρη ἀφανισμὸ δὲν ὀφείλεται σὲ ἐχθρότητα πρὸς τὸ σῶμα ἢ τὴν ὕλη, ἀλλὰ στὴν ἀγάπη τους πρὸς τὸν Χριστό. **Εἶναι** ὁ πόθος γιὰ τὴν φανέρωση τῆς ὄντολογικῆς ἀλήθειας τῆς εἰκόνας.

Ἐχθρότητα πρὸς τὸ σῶμα παρατηρεῖται στὶς ἀνατολικὲς θρησκείες καὶ τὴν εἰδωλολατρεία. **Ἡ** Ἐκκλησία δὲν βλέπει τὸ σῶμα ἐχθρικὰ οὔτε τὸ θεωρεῖ ὡς «σῆμα», δηλαδή ὡς τάφο, ὅπως τὸ θεωροῦσε ὁ Πλάτων, γιὰ νὰ θέλει νὰ τὸ ἀφανίσει.

Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα εἶναι ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. **Εἶναι** ἡ ζωντανὴ Ἐκκλησία, μέσα στὴν ὁποία καλεῖται νὰ λατρεύσει ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεό. **Κ**αὶ ὅποιοι λατρεύουν ἀληθινὰ τὸν Θεό, θεμελιώνουν μὲ τὰ λείψανά τους τὶς κτιστὲς Ἐκκλησίες, ποὺ στεγάζουν τοὺς ζωντανούς. **Γ**ι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων καὶ τὰ διατηρεῖ ὡς πολύτιμους θησαυρούς.

Γιὰ τὴν Ἐκκλησία ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι τόσο ἱερὴ καὶ συγγενῆς πρὸς τὸν Θεό, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ἐνωθεῖ μὲ αὐτὸν σὲ

μιὰ ἀδιαίρετη ὑπόσταση. *Ἐτσι στὴν ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ἐνώνεται ἀδιαίρετα καὶ ἀσύγχυτα μὲ τὴν Θεότητά του, ἐνῶ στίς ἀνθρώπινες ὑποστάσεις τὸ σῶμα δέχεται τὴν ἄκτιστη θεία χάρη καὶ μετέχει στὴ θεία ζωὴ. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς δὲν ἀποστρέφεται τὸ σῶμα του, οὔτε θέλει νὰ τὸ ἀποβάλλει ὡς ἐχθρικό, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ τὴν ἐν Χριστῷ ἀνακαίνιση καὶ ἀφθαρτοποίησή του.

* * *

***Οποῖος** βλέπει τὸ νεκρὸ σῶμα ὡς λείψανο, ὡς σεβαστὸ δηλαδὴ κατάλοιπο τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, θέλει νὰ τὸ τιμήσει. **Καὶ** στὴν περίπτωση αὐτὴ ἢ ταφὴ ἢ στὴν συνέχεια ἢ διατήρηση τῶν ὀστέων εἶναι ἱερή.

***Ἄλλωστε** γνωρίζουμε σήμερα ὅτι καὶ τὰ ξερὰ ὀστᾶ διατηροῦν ζωντανὴ τὴν βιολογικὴ ταυτότητα τοῦ νεκροῦ, ἀλλὰ ὄχι καὶ ἡ στάχτη. ***Οποῖος** ὁμῶς βλέπει τὸ νεκρὸ ἀνθρώπινο σῶμα ὡς μακάβριο πτώμα εἶναι φυσικὸ νὰ τὸ ἀποστρέφεται καὶ νὰ θέλει νὰ τὸ ἐξαφανίσει. **Δὲν** διακρίνει σύμβολα, ἀλλὰ φυσικὰ ἀντικείμενα μὲ χρηστικὴ ἢ καὶ χρηματιστικὴ ἀξία. **Ἀ**ησμονεῖ τὴν καρδιά καὶ σκέφτεται λογικά.

Μὲ τὴν προβληματικὴ μάλιστα τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων θεωρεῖ λογικότερη καὶ πρακτικότερη τὴν καύση τῶν νεκρῶν. **Τὸ** μόνο λογικὸ κενὸ ποὺ παραμένει ἐδῶ, εἶναι γιὰ τὸ νὰ ὑπάρχει μιὰ ἄσκοπη καύση, χωρὶς ταυτόχρονη χρῆση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ μπορεῖ νὰ προκύψει ἀπὸ τὸ νεκρὸ σῶμα.

Σὲ ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς ἀδιαίρετης Χριστιανοσύνης ἡ καύση τῶν νεκρῶν ἀντιμετωπίζεται ὡς εἰδωλολατρικὴ συνήθεια καὶ θεωρεῖται ὡς ἀποκρουστικὴ πράξη. **Εἰ**δικότερα, ὁ διὰ πυρᾶς θάνατος συνδέεται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη μὲ εἰδεχθῆ ἐγκλήματα.

***Ἡ** Καινὴ Διαθήκη θεωρεῖ αὐτονόητη τὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν, ἐνῶ στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μόνο διῶκτες τῆς κατέφυγαν στὴν ἀποτέφρωση τῶν σωμάτων τῶν Χριστιανῶν, γιὰ νὰ ἐξαφανίσουν τὴν μνήμη τους καὶ νὰ πλήξουν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεώς τους. **Κατὰ** τοὺς νεώτερους, τέλος, χρόνους ἡ καύση τῶν νεκρῶν ἐφαρμόσθηκε καὶ ὡς κάποια μορφή ἐξαγνισμοῦ τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν παρουσία τους.

***Ἡ** θέληση γιὰ τὴν ἐξαφάνιση ἢ τὴν διατήρηση τοῦ νεκροῦ σώματος στὸν τάφο συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀνθρώπου

ἀπέναντι στὸν θάνατο.

Όταν κάποιος ἐπιθυμῆ νὰ λησμονήσῃ τὸν θάνατο, εἶναι φυσικὸ νὰ θέλῃ νὰ ἐξαφανίσῃ καθετὶ ποῦ συνδέεται μὲ αὐτὸν ἢ τὸν ὑπενθυμίζει. **Καὶ** σ' αὐτὸ θωρακίζεται ἀπὸ τὰ σχετικὰ συστήματα τῆς κοινωνίας μας. **Ό**λα βοηθοῦν στὴν ἀποσιώπηση τοῦ θανάτου. **Μέ**σα στὸ κλίμα αὐτὸ εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπιδιώκεται καὶ ἡ ἐξαφάνιση τοῦ νεκροῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Ἡ ταφὴ στὸ μνήμα διατηρεῖ τὴν μνήμη· τὴν μνήμη τοῦ νεκροῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ θανάτου. **Καὶ** γιὰ νὰ διατηρεῖ κάποιος τὴν μνήμη αὐτῆ, χωρὶς νὰ βασανίζεται, χρειάζεται νὰ πιστεύῃ στὴν νίκη ἐναντίον τοῦ θανάτου.

Ό Χριστιανὸς πιστεύῃ στὴν νίκη αὐτῆ καὶ περιμένει τὴν ἀνάσταση: «προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν». **Π**εριμένει τὴν ἀνάσταση ποῦ ἀφορᾷ ὀλόκληρη τὴν σωματοψυχικὴ του ὑπόσταση. **Π**εριμένει τὴν ἀνάσταση τοῦ καινούργιου ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ τὸ σῶμα ποῦ φθείρεται, ὅπως περιμένει καὶ τὸ καινούργιο σιτάρι μέσα ἀπὸ τὸν σπόρο ποῦ σαπίζει στὴν γῆ.

Όταν ὑπάρχει ἡ πίστη ἢ ἡ προσδοκία αὐτῆ, τότε καὶ ἡ στάση ἀπέναντι στὸν θάνατο καὶ τὸ νεκρὸ σῶμα γίνεται ἀνάλογη. **Καὶ** ἡ στάση αὐτῆ ἐμπνέει τὸ ἦθος ποῦ καλλιιεργήθηκε ἐπὶ αἰῶνες στὸν τόπο αὐτόν, ἐνῶ ἡ καύση εἰσάγει νέο ἦθος.

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν δὲν προσβάλλει, ἄμεσα τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως. **Π**ροσβάλλει ὅμως τὸ αἶσθημα καὶ τὸ ἦθος ποῦ καλλιιεργεῖ τὸ δόγμα αὐτό. **Π**αραμορφώνει τὴν προοπτικὴ καὶ τὴν προσδοκία τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο. **Έ**τσι θίγεται καὶ τὸ δόγμα, μιὰ ἀπὸ αὐτὸ εἶναι ὀργανικὰ ἐνωμένο μὲ τὸ ἦθος καὶ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Στὸν τόπο αὐτόν, ὅπου δὲν ἦταν ἄγνωστη ἡ καύση τῶν νεκρῶν, καθιερώθηκε μὲ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ διατηρήθηκε στὴν συνέχεια ὡς αὐτονόητη ἢ ταφὴ τῶν νεκρῶν. **Μ**ιὰ πράξη συμβολικὴ, ποῦ παραλληλίζεται μάλιστα ἤδη ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο μὲ τὴν σπορὰ τοῦ κόκκου τοῦ σιταριοῦ καὶ συνδέεται μὲ τὴν προσδοκία τῆς καινούργιας ζωῆς. **Ό**ταν σβήνει ἡ προσδοκία αὐτῆ, χάνει καὶ ἡ ταφὴ τὴν συμβολικὴ διάστασή της.

* * *

Ἡ γλώσσα κάθε λαοῦ φανερώνει μὲ ἄμεσο τρόπο τὸ αἶσθημα καὶ τὸ ἦθος του. **Τ**ὸ αἶσθημα καὶ τὸ ἦθος μας ἀπέναντι στοὺς νεκροὺς ἀποτυπώθηκε ἀνεξίτηλα στὴν γλώσσα μας. **Καὶ** ἡ ἀποτύπωση

αὐτὴ ἔχει ἰδιαίτερη σπουδαιότητα, γιατί διατηρεῖται ζωντανὴ ὡς σήμερα στὴν καθημερινή μας ζωὴ.

Στὴν γλώσσα μας λοιπὸν ὁ νεκρὸς χαρακτηρίζεται ὡς κεκοιμημένος καὶ τὸ νεκροταφεῖο ὡς κοιμητήριο. **Π**οτὲ δὲν σκέφτεται κάποιος νὰ κάψει αὐτόν, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχει τὸ αἶσθημα ὅτι κοιμᾶται, ἐκτὸς ἂν τὸν μισεῖ θανάσιμα. **Ἐ**πιπλέον, ὁ νεκρὸς ὀνομάζεται συγχωρημένος. **Κ**αὶ τὸ ρῆμα «πέθανε» ἔχει ὡς συνώνυμό του τὸ «συγχωρήθηκε». **Ἡ** συγχώρηση ἀποτελεῖ μεγαλειώδη σύνθεση αἰσθήματος καὶ ἠθους. **Ἡ**θους, γιατί μᾶς συμφιλιώνει μὲ αὐτὸν ποὺ συγχωρεῖται. **Κ**αὶ αἰσθήματος, γιατί αὐτὸς ποὺ συγχωρεῖται γίνεται ἀποδεκτὸς στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τῆς προσωπικῆς μας ζωῆς.

Ἐνεκρὸς ποὺ συγχωρεῖται προσλαμβάνεται στὸν χῶρο τῆς προσωπικῆς ζωῆς τῶν ζωντανῶν. **Π**αραμένει στὴν μνήμη τους. **Γ**ίνονται μνημόσυνα γι' αὐτούς, καὶ μάλιστα σὲ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα, ποὺ συνδέονται καὶ μὲ τὶς διαφορὲς φάσεις ἀλλοιώσεως τοῦ σώματος.

Ἐτάφος εἶναι μνήμη, δηλαδὴ τὸπος μνήμης καὶ ἐπισκέψεως γιὰ ὅσους ἀγάπησαν καὶ συγχώρησαν τὸν νεκρό. **Ἐ**τσι ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει ὡς «συγχωρημένος». **Κ**αὶ ἡ μνήμη του διασώζεται ὅσο ὑπάρχουν ζωντανοὶ ποὺ τὸν θυμοῦνται.

Ἀλλὰ τελικὰ ὅλοι οἱ νεκροὶ «συγχωροῦνται», γιατί διασώζονται στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ὁ αἰωνίως ζῶν, «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος».

Ἐὅταν ὑπάρχει τὸ αἶσθημα καὶ τὸ ἠθος αὐτό, δὲν προβάλλεται θέμα χωροταξικοῦ ἀδιεξόδου γιὰ τὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν, ὅπως δὲν προβάλλεται τέτοιο θέμα, ὅταν χρειάζεται νὰ καλυφθοῦν ἄλλες ζωτικὲς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας. **Ἡ** αἴσθησις τῆς ἀνάγκης νὰ διατηρηθεῖ ζωντανὴ ἡ μνήμη τῶν νεκρῶν βρίσκει τοὺς τόπους καὶ τοὺς τρόπους γιὰ τὴν ἱκανοποίησή τους. **Ἡ** μνήμη τῶν νεκρῶν μᾶς θυμίζει τὶς ρίζες μας, τὴν παράδοσή μας, τὸ χρέος μας ἀπέναντι σ' αὐτούς καὶ τοὺς ἐπιγόνους τους. **Ἡ** λήθη τῶν νεκρῶν ἀφήνει μετέωρη τὴν κοινωνία τῶν ζωντανῶν.

Ἡ κοινωνία μας, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ ζωὴ μας εἶναι ἀδιανόητη χωρὶς τοὺς νεκρούς. **Ἡ** γλώσσα μας, ἡ πατρίδα μας, τὰ ἠθῆ καὶ ἔθιμά μας, ὁ πολιτισμὸς μας, ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ μας προέρχεται ἀπὸ αὐτούς. **Οἱ** τάφοι καὶ τὰ λείψανά τους εἶναι σεβαστὰ ἢ ἀκόμα καὶ ἱερά. **Ἡ** ἀποτέφρωσή τους δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀντανაკλᾶται καὶ σ'

αὐτὰ ποὺ μᾶς κληροδότησαν.

Ἡ ἀτομοκρατικὴ ἀντίληψη, ποὺ χαρακτηρίζει τὸν νεωτερικὸ καὶ μετανεωτερικὸ ἄνθρωπο, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση ὄχι μόνο μὲ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κοινὴ αἴσθηση γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ καὶ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα.

Ὁ Χριστιανισμὸς διδάσκει ὅτι ἡ ὑπαρξὴ μας ἀνήκει στὸν Θεό. **Γι'** αὐτὸ καὶ μᾶς προτρέπει νὰ δοξάζουμε τὸν Θεὸν ὄχι μόνο μὲ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ σῶμα μας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ κοινὴ ἐμπειρία μᾶς διδάσκει ὅτι δὲν ἔχουμε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας τὴν ὑπαρξὴ μας, ἀλλὰ τὴν δεχόμαστε ἀπὸ ἔξω. **Ἡ** γέννησή μας, ἡ διατήρησή καὶ αὐξησή μας συνδέονται μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ μὲ τὸ φυσικὸ μας περιβάλλον.

* * *

Βέβαια εἴμαστε ἐλεύθεροι καὶ ὑπεύθυνοι γιὰ τὶς ἐπιλογές καὶ τὴν συμπεριφορά μας. **Ἡ** ἄκριτη ὅμως καὶ ἀπεριόριστη ἐπίκληση τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτεξουσιότητας οὔτε λογικὴ οὔτε ἀνθρώπινη εἶναι.

Κανείς δὲν μᾶς ρώτησε ἂν θέλουμε νὰ γεννηθοῦμε καὶ κανείς δὲν θὰ μᾶς ρωτήσει ἂν θέλουμε νὰ πεθάνουμε. **Κανείς** δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοήσει τοὺς φυσικοὺς καὶ βιολογικοὺς τοῦ περιορισμοὺς καὶ κανείς δὲν μπορεῖ νὰ παραθεωρήσει τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὶς δεσμεύσεις ποὺ συνεπάγεται ἡ ιδιότητά του ὡς κοινωνικοῦ ὄντος. **Καὶ** ὅμως, συχνὰ παρακάμπουμε ὀρισμένα αὐτονόητα καὶ χρησιμοποιοῦμε τὶς ἐννοιες τῆς ἐλευθερίας καὶ γενικότερα τῶν δικαιωμάτων μας μὲ σοφιστικὸ τρόπο.

Ἡ εὕρεση τῆς χρυσῆς τομῆς ἀνάμεσα στὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν κοινωνικὴ ἐξάρτηση εἶναι δύσκολη ἢ καὶ ἐπώδυνη, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἀπαραίτητη καὶ ιδιαίτερα ἐπίκαιρη. **Καὶ** ὅταν στὴν προβληματικὴ αὐτὴ προστεθεῖ ἡ μεταβλητὴ τοῦ θανάτου, τὰ πράγματα γίνονται δυσχερέστερα.

Εἰδικότερα, στὸ θέμα τῆς καύσεως τῶν Ὁρθοδόξων ὑπάρχει ἓνα λεπτὸ σημεῖο. **Μπορεῖ** κάποιος νὰ ζητήσει νὰ καεῖ μετὰ τὸν θάνατό του. **Ἡ** καύση τοῦ ὅμως θὰ πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ θὰ βρίσκονται στὴν ζωὴ. **Καὶ** οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ εἶναι πολὺ πιθανὸ –καὶ στὸν τόπο μας ἴσως βέβαιο– νὰ ἔχουν ἀντιλήψεις ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἐκλιπόντος.

Πῶς αὐτοὶ θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἐκλιπόντος; **Καὶ** κατὰ πόσον ἡ ἀτομικὴ ἐπιθυμία ἐκείνου, ποὺ

ἐδῶ ἐκφράζει μιὰ τοποθέτηση ἀπέναντι στοῦ ἀνθρώπινου σώμα, δὲν παραβιάζει τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ποὺ εἶναι τοποθετημένοι διαφορετικά;

Ἄπὸ τὴν Ἰουστινιάνεια κωδικοποίηση ἔχουμε τὸ ἐξῆς παράδειγμα. **Ἐ**νας Ρωμαῖος πολίτης κατέστησε κάποιον κληρονόμο του μὲ τὴν προϋπόθεση νὰ ρίξει τὸ λείψανό του στὴν θάλασσα. **Ὁ** κληρονόμος ἀρνήθηκε νὰ τὸ ρίξει στὴν θάλασσα καὶ τὸ ἐνταφίασε. **Τ**ότε ἐγέρθηκε θέμα διεκδικήσεως τῆς κληρονομιάς μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ὁ ἀποδέκτης δὲν τήρησε τὴν διαθήκη, ὅσον ἀφορᾷ τὸ λείψανο τοῦ διαθέτου. **Τ**ὸ δικαστήριον θεώρησε τὴν πράξη τῆς ἀπόρριψης στὴν θάλασσα ὡς ἀνήθικη καὶ τὴν μὴ συμμόρφωση τοῦ κληρονόμου ὡς ἐπαινετὴ ἐνέργεια, ποὺ συνάδει μὲ τὰ χρηστὰ ἦθη.

* * *

Παραπονούμεστε ὅτι ὁ ἴστος τῆς κοινωνίας μας τείνει νὰ διαλυθεῖ. **Δ**ὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ ἐνισχύσουμε τὴν διάλυσή του.

Τὸ αἴτημα τῶν ἑτεροδόξων εἶναι σεβαστό. **Ἄ**λλωστε καὶ αὐτὸ ἐκφράζει ἐπιθυμία συντονισμοῦ μὲ τὴν δική τους ἐκκοσμικευμένη κοινωνία. **Ὁ** ἴδιος νόμος στὴν δική μας κοινωνία θὰ λειτουργήσει πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση. **Ἐ**νῶ ἐκεῖνοι θὰ συντονισθοῦν μὲ τοὺς δικούς τους, ἐμεῖς θὰ ἀποσυντονισθοῦμε μεταξύ μας. **Θ**ὰ θεσμοποιήσουμε μιὰ ἀποκλίνουσα συμπεριφορὰ στὴν κοινωνία μας. **Κ**αὶ ἡ θεσμοποίηση αὐτὴ θὰ δημιουργήσει τὴν ἐντύπωση τῆς δικαιοσεῶς της.

Ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἀποκλίνουσα συμπεριφορὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαγορευθεῖ, ἰδίως μάλιστα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ποὺ προϋποθέτει πάντοτε τὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐπιβάλλει τὴν πίστη καὶ τὶς τελετές της σὲ ὄσους εἶναι ξένοι πρὸς αὐτήν. Ἄλλὰ καὶ ὅσοι εἶναι ξένοι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν μποροῦν νὰ ἀπαιτοῦν ἀπὸ αὐτὴν νὰ εὐλογεῖ τὶς ἀυθαίρετες ἐπιλογές τους.

(*) Πηγή: http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/tafi_i_kaysi_mantzaridis.html. Ἐπιμέλ., ὑπέρτιτλ., παράγρ., ἔντονα ἡμέτ.